SKARPEID

SLEKTSHISTORIE

VÅRE FORFEDRES HISTORIE GJENNOM TIDENE

DEL 31

FRA STAUSLAND, LEIRE OG LUNDE I SØGNE TIL NY-HELLESUND I SØGNE

Av Karl Arnt Skarpeid

FORORD

Bent Jensen Stausland (1543-1607), odelsgodseieren som fikk den dansk/norske kongen til å skille ut Søgne og Greipstad fra Oddernes prestegjeld, var vel sin tids mannsperson med flest etterkommere i Søgne og en del av soknene rundt. Dette har først og fremst å gjøre med at barna til Bent Jensen slo seg ned på forskjellige steder i Agder, fra Usland i Øyslebø i nordvest til Foss i Tveit i nordøst.
For de som tilhører en gammel slekt i Marnardal (Øyslebø), Søgne, Songdalen (Finsland) eller Kristiansand (Tveit) er det stor sannsynlighet for at Bent Jensen er deres ættefar. I flere tilfeller giftet personer fra denne ætten seg med personer fra Rosselandsslekten fra Songdalen (Greipstad), og det er

disse ekteskap som er blant hovedgrunnene til at så mange nålevende egder kan føre sine røtter tilbake til enten Rosselands- eller Stauslandsgården. I våre nabofylker Aust-Agder og Rogaland finnes det også flere eldre slekter, og en del av dem kan igjen forbindes med de eldste slekter i vårt distrikt. Det kan således trekkes slektslinjer mellom Sør- og Sør-Vestlandet fra Egersund i vest, Valle i Setesdal i nord og Grimstad i øst. Storparten av disse har igjen forbindelseslinjer til den gamle norske adelen i Vestfold (Tønsberg) og Akershus (Sørum), og linjer til Hordaland og Troms (Bjarkøy), samt til Irland og Island. Dette viser igjen at det i århundrer siden 7-800 tallet har vært en god kommunikasjon langs kysten fra Bjarkøy i nord, Søgne i sør og Tønsberg i øst, og med Bergen som et naturlig handelssenter.
Samtidig som flere egder og ryger forlot Agder og Sør-Rogaland etter slaget i Hafrsfjord og slo på Island overtok andre nordmenn deres plass i samfunnseliten i hjembygdene. Gjennom århundrene fremover giftet personer fra disse nye slektene seg med lokale innbyggere, og slektslinjene fra nye deler av landet kunne dermed bindes sammen med de eldre lokale slektene.
Den slektshistoriske forbindelsen mellom vårt distrikt og nabofylkene kommer undertegnede inn på i senere artikler.

Med vennlig hilsen
Slektsforsker Karl Arnt Skarpeid

November 2002

KILDER

- Anetavler for Karl Arnt Skarpeid, del 1. Med tillegg Skarpeid Gårdshistorie.
- Anetavler for Karl Arnt Skarpeid, del
- Kjell J. Bråstad: Søgneboka 1 og 2.
- Norges Bebyggelse, Vest-Agder østre del.
- Norges land og folk: Lister og Mandals amt, 1903.
- O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912)
- Skandinavisk Historisk Bureau: Skandinavisk Slektshistorie – Agder, 1995.
- Skandinavisk Historisk Bureau: Skandinavisk Historisk Magazin nr. 9 - 1995.
- Statsarkivet i Kristiansand: Folketellinger fra 1801, 1865 og 1900.
- Statsarkivet i Kristiansand: Kirkebøker for Søgne.
- Statsarkivet i Kristiansand: Matrikkeloversikter for Søgne.
- Statsarkivet i Kristiansand: Odelsmanntallet for 1624, for Søgne.
- Statsarkivet i Kristiansand: Panteregistre for Søgne.
- Statsarkivet i Kristiansand: Skifteprotokoller for Søgne.
- Universitetet i Bergen: 1801-prosjektet.

Slektsforsker: Karl Arnt Skarpeid, 4640 Søgne.
Billedmateriell: Karl Arnt Skarpeid, 4640 Søgne.

© Karl Arnt Skarpeid, Røsstadveien 294, 4640 Søgne.

Telefon 38 16 92 50/91 87 88 27

Nettversjonen

SLEKTSLINJE 001

047. Bent Jensen Stausland[1]. Født ca. 1543 på Stausland i Søgne[2]. Død ca. 1607 på Stausland i Søgne[3]. Han var gift med **Birgitte Rasmusdatter Abelsnes** fra Hidra sogn. Hun var datter av Rasmus Abelsnes på Hidra.
Bent Jensen var en av de mektigste mennene i Søgne på denne tiden. I 1576 blir han nevnt som bondelensmann, og i 1591 var han lagrettemann og undertegnet fullmaktsbrevet fra Søgne-folket til hyllingen av kong Christian VI.
Økonomisk sett var Bent Jensen en svært rik mann. I 1584 solgte han en andel i ei skute til David Skott, for dette fikk han 6½ daler. Omkring seks år senere fikk han betaling for hogst i Nomes mark under gården Berge, som den gang tilhørte Stausland.
På sine eldre dager kom Bent Jensen i kraftig strid med skattemyndighetene. Lensherren Peder Grubbe fikk reist tiltale mot Bent for å ha unnlatt å betale leidangsskatt. Anklagen gikk ut på at Bent bare hadde betalt skatt for 3 huder i gården, og ikke for 6 huder slik skylda tilsa. Bent på sin side ville ikke godta dette, og hevdet at det aldri var betalt leidang for mer enn halvparten av gården.
Saken begynte ikke så bra for Bent, for lagmann Nils Lauridsen dømte Bent til å avstå sine 3 huder, som han ikke ville betale skatt for, i gården Stausland til kronen. En innløsning ville koste Bent 30 daler. Men Bent Jensen, som selv hadde de riktige kontakter, sørget for å anke saken inn for Herredagen i Bergen i 1604. Der skulle danske adelsmenn i kong Christians påsyn dømme som høyesterett. Her fikk Bent fullt medhold, med den konklusjon at Bent på Stausland aldri hadde forsøkt å unndra seg beskatning. Men istedenfor gikk det hardt utover lagmannen, som hadde fornærmet Stauslandsmannen. Lagmannen fikk en kraftig irettesettelse, og ble dømt til å erstatte Bent Jensen den skade han hadde påført ham og hans gods.

Kong Christian VI. utstedte den 10. Juli 1604, i Bergen, et dokument som skilte Søgne og Greipstad ut fra Oddernes prestegjeld.

Dommen ble signert 10. Juli 1604, og samme dag utstedte kong Christian VI i Bergen et brev som skilte Søgne og Greipstad ut fra Oddernes prestegjeld. Og ikke nok med det, for i brevet het det videre at den nye sognepresten skulle bo på gården Søgne. Det er ikke utenkelig, men heller mer sannsynlig, at det var Bent Jensen Stausland som påvirket kongen til å ta denne viktige avgjørelsen for Søgnebygda.
Dommen i Bergen er egentlig en særdeles interessant sak av flere grunner. Dette er ikke mer enn 72 år etter drapet på Bents bestefar, Bent Henningsen, i Høllen, og i den forbindelse fikk Bent Henningsens familie tildelt seg halve Stauslandsgården av kongen for å dempe harmen på Agder. Kan løsningen på dette være at gaven fra kongen ikke skulle beskattes, siden Bent Jensen i retten hevdet at det aldri var blitt betalt skatt for halve gården.
Etter Bents død var enken Birgitte Rasmusdatter nevnt som oppsitter på Stausland frem til 1618, men i 1610 skatter hun av 6 huder odelsgods. To år før, altså i 1608, ble gården overført til eldstesønnen Stig Bentsen Stausland, men han giftet seg tre år etter til gården Vestre Usland i Øyslebø og flyttet dit.

Bent Jensen Stausland er ane nr. 047 på slektslinjen: Fra Bergen i Hordaland til Stausland i Søgne.
Bent Jensen Stausland er ane nr. 047 på slektslinjen: Fra Stausland, Eik og Skarpeid i Søgne til Stausland i Søgne.
Bent Jensen Stausland er ane nr. 028 på slektslinjen: Fra Västergøtland i Sverige til Høllen i Søgne.
Bent Jensen Stausland er ane nr. 047 på slektslinje 005 på slektslinjen: De eldste kjente slekter i Holum og Øyslebø, del 3.

048. Stig Bentsen Stausland. Død ca. 1649. Han var gift med **Gunvor Gunnarsdatter Vestre Usland[4].** Død før 1639. Hun var datter av Gunnar Olaffsen Gangsaa (1570-1638) og hustru Ranni Ansteinsdatter Kjos.
Stig Bentsen var godseier, bonde og skriftstyder. Familien bodde på Usland i Øyslebø[5] sogn.
Gunnar Olaffsen Gangsaa er ane nr. 048 på slektslinjen: Fra Blaker i Lom til Fuglestveit i Øyslebø.
Gunnar Olaffsen Gangsaa er ane nr. 010 på slektslinje 002 på slektslinjen: De eldste kjente slekter i Holum og Øyslebø, del 2.

Tømmerhandel på 1600-tallet. Store mengder tømmer ble hogd i skogene i langs Mandalselva og fløtet nedover mot Halse. Derfra gikk tømmeret med skip til blant annet Holland og Danmark.

049. ..... Stigsdatter Usland. Hun var gift med **Baard Jonsen Dal[6].** Født ca. 1614. Han var sønn til Jon Baardsen Lunde[7] (-1636) og hustru Asgjer Gundersdatter (nevnt 1611-1628, død etter 1636).
Baard Jonsen Dal var odelsbonde, oppsitter og selveier. Familien bodde på Dal i Søgne.

050. Siri Baardsdatter Dal. N.- 1688-1705. Død etter 1715. Hun var gift med **Bent Jensen Dal.** N.- 1688-1705. Død 1707.
Bent Jensen ble i 1698 anklaget for ikke å ha transportert kaptein Zernikows kompani gjennom bygda. Ved dsk. i 1707 var det 2 kyr, 1 kvige, 1 kalv, 5 geiter og 2 sauer på gårdsbruket, som var på 3 eng. på gården Dal. Bent var gårdbruker og oppsitter. Familien bodde på Dal, bnr. 2, løpenr. 171, i Søgne.

051. Jens Bentsen Dal. Født 1688 på Dal i Søgne. Død 1736 på Dal i Søgne. Han ble i 1714 gift med **Dorte Tostensdatter Lone[8].** N.- 1720-1731. Død etter 1770. Hun var datter av Tosten Hansen Lone (1640-1714) og hustru Maren Knudsdatter (1636-1718). Tosten Hansen Lone var bonde, oppsitter og selveier, og han var sønn av Hans Tostensen Lone (1604-, n.- 1659). Hans Tostensen Lone var odelsbonde, oppsitter og selveier. Familien bodde på Lone, bnr. 14, løpenr. 203, i Søgne.

Hans Tostensen Lone var sønn til Tosten Lone, som nevnes i skattelistene i årene 1612-1635, og som var en velstående odelsgodsbonde og eide 2 huder i gården Lone i Søgne, 2 huder i gården Bryne i Vanse på Lista og 2 huder i gården Haddeland i Lyngdal. Av de 2 huder i gården Lone var 16 eng. odelsgods, mens de øvrige 8 eng. var giftningsgods.
Jens Bentsen Dal avtjente militærtjeneste under krigen mot Sverige, noe som førte til at han ble borte i flere år. Familien bodde på Dal, bnr. 2, løpenr. 171, i Søgne.

Gjennom århundrer har sleden vært det mest vanlige fremkomstmiddelet vinterstid. Da var man ikke avhengig av god veg for å komme frem, for med sne og kulde gikk ferden både over land og islagte vann

052. Bent Jensen Dal. Født 1720 på Dal i Søgne. Død 1792 på Dal i Søgne. Han ble i 1738 gift med **Marte Torbjørnsdatter Lone.** Født 1716. Død 1786. Hun var datter av Torbjørn Pedersen Lone (1686-1750) og hustru Maren Olsdatter Halia (-1750).
Bent Jensen overtok hjemmebruket på Dal i 1740 og han var tømmermann, gårdbruker, oppsitter og selveier. Familien bodde på Dal, bnr. 2, løpenr. 171, i Søgne.

053. Ole Bentsen Dal. Født 1748 på Dal i Søgne. Død 1803 i Søgne. han ble i 1777 gift med **Anne Christensdatter Skarpøya[9].** Født 1758. Død 1831. Hun var datter av Christen Torjesen Skarpøya 1736-1760) og hustru Mette Syvertsdatter Eeg[10] (1728-1804).
Anne overtok plassen på Skarpøya etter foreldrene. Ole Bentsen Dal drev i mange år som los og fisker. Familien bodde på Skarpøya i Søgne.

054. Bent Christian Olsen Skarpøya. Født 1791. Død etter 1830. Han ble i 1817 gift med **Anne Sevrine Jensdatter Ospedalen[11].** Født 1794. Død 1868. Hun var datter av Jens Olsen Eigestøl[12] (1749-1812) og hustru Anne Nilsdatter Ospedalen (1751-).
Bent Christian Olsen var leilending og oppsitter. Familien bodde på "Trines Odde" på Skarpøya i Søgne.

055. Anne Olene Bentsdatter Skarpøy. Født 1818. Død 1903. Hun ble i 1844 gift med **Christian Christensen Monsøya[13].** Født 1811. Død 1850 under lostjeneste utenfor Ny-Hellesund. Han var sønn til Christen Mathias Torjusen Helvig (1790-) fra Vanse på Lista og hustru Rakel Kristine Knudsdatter Monsøya (1781-1820).
Christian Christensen var los, og familien bodde i Vestre Ramshola på Monsøya i Ny-Hellesund.

056. Jørg Bendik Kristiansen Monsøya. Født 1846. Død 1883 ombord på det engelske skipet "Mary Mark". Han ble i 1877 gift med **Anna Nilsdatter Gammelstrand.** Født 1848. N.- 1883. Hun var datter av Nils Andreassen Gammelstrand (1815-1880) og hustru Anne Torjesdatter Ørbekk (1814-1901).
Jørg Bendik Kristiansen var sjømann, og seilte i mange år som styrmann. Familien bodde i Vestre Ramshola på Monsøya i Ny Hellesund i Søgne.

057. Nikoline Amanda Kristiansen. Født 14.07.1883 i Ny-Hellesund. Hun var gift med **Magnus Emanuel Langfeldt.** Født 29.06.1882 i Ny-Hellesund. Han var sønn til Emil Magnus Mortensen Langfeldt (1855-1939) og hustru Katrine Marie Iversen (1859-1929)
Magnus Emanuel Langfeldt er ane nr. 071 på slektslinjen: Fra Rosseland i Greipstad til Ny-Hellesund i Søgne.

Likvogn fra 1800-tallet. Når øyboerne døde gikk ferden først med robåt til fastlandet, og derfra videre med hest og vogn til kirkegården.

SLEKTSLINJE 002

001. Jens Pedersen Leire[14]. Født ca. 1642. Død 1716. Han var gift med **Asgjer Torjusdatter.** Død 1700.
Jens Pedersen kom til Leire i 1690-årene. Han var gårdbruker, oppsitter og selveier. Familien bodde på Leire, bnr. 13, løpenr. 113, i Søgne.

002. Torje Jensen Leire. Født 1696. Død 1771. Han ble i 1720 gift med **Anne Olsdatter Skarpøya.** N.- 1722-1740. Død 1743. Hun var datter av Ole Bjørnsen Skarpøya (1656-) født i Harkmark ved Mandal og hustru Guri Christensdatter Skarpøya (1641-1725).
Torje Jensen Leire overtok bruket til svigerforeldrene på Skarpøya, og i tillegg var han bruker av hjemmebruket på Leire. Han var gårdbruker, oppsitter og selveier. Familien bodde på Skarpøya, gnr. 22, i Søgne.

003. Christen Torjesen Skarpøya. Født 1736. Død etter 1760. Han ble i 1757 gift med **Mette Syvertsdatter Eeg.** Født 1728. Død 1804. Hun var datter av Syvert Ommundsen Eeg (1696-1752) og hustru Ingeborg Bessesdatter Tråne (1705-1791).
Christen Torjesen var leilending på Skarpøya. I 1760 fikk han et formelt leiebrev på hustomten. Familien bodde på "Trines Odde" på Skarpøya i Søgne.

004. Anne Christensdatter Skarpøya. Født 1758. Død 1831. Hun ble i 1777 gift med **Ole Bentsen Dal.** Født 1748. Død 1803. Han var sønn til Bent Jensen Dal (1702-1792) og hustru Marte Torbjørnsdatter Lone (1716-1786).
Anne Christensdatter overtok plassen på Skarpøya etter foreldrene. Ole Bentsen Dal drev i mange år som los og fisker. Familien bodde på Skarpøya i Søgne.
Ole Bentsen Dal er ane nr. 053 på slektslinje 001 på herværende slektsoppsett.

SLEKTSLINJE 003

001. Gullov Pedersen Ramsdalen, fra Sør-Audnedal. Død 1696. Han var gift med **Gjellu Jensdatter Seland,** fra Vigmostad sogn. N.- 1658-1664.
Gullov Pedersen hadde pant i Eigestøl i Søgne. Han var bonde, oppsitter og selveier. Familien bodde på Eigestøl, gnr. 56, løpenr. 175, bnr. 1, i Søgne

002. Ingeborg Gullovsdatter Eigestøl. N.- 1700-1733 på Eigestøl. Hun var gift med **Jon Olsen Dal.** N.- 1696-1733 på Eigestøl. Han var sønn til Ole Taraldsen Repstad d.e. (1636-).
Ingeborg Gullovsdatter overtok gården etter foreldrene. Jon Olsen Dal var gårdbruker, selveier og oppsitter, og han ble i 1707 eier av hele gårdsbruket på Eigestøl.

003. Ole Jonsen Eigestøl. Født 1705. Død 1762. Han ble i 1732 gift med **Gunhild Bertelsdatter Ormestad.** Født 1707. Død etter 1762. Hun var datter av Bertel Jakobsen Ormestad (1681-1717) og hustru Anne Jørgensdatter Klepland (n-1707-1741).
Ole Jonsen Eigestøl var gårdbruker, oppsitter og selveier. Familien bodde på Eigestøl, gnr. 56, bnr. 1, i Søgne.

004. Jens Olsen Eigestøl. Født 1749. Død 1812. Han ble i 1782 gift med **Anne Nilsdatter Ospedalen.** Født 1751. Død 1812. Hun var datter av Nils Torbjørnsen Ospedalen (1721-1790) og hustru Anne Andersdatter Hellesvig (1720-1799).
Jens Olsen Eigestøl giftet seg til gården i Ospedalen. Han var gårdbruker, oppsitter og selveier. Familien bodde i Ospedalen, gnr. 49, bnr. 1, i Søgne.

005. Anne Sevrine Jensdatter Ospedalen. Født 1794. Død 1868. Hun ble i 1817 gift med **Bent Christian Olsen Skarpøya.** Født 1791. Død etter 1830. Han var sønn til Ole Bentsen Dal (1748-1803) og hustru Anne Christensdatter Skarpøya (1758-1831).
Bent Christian Olsen var leilending og oppsitter. Familien bodde på "Trines Odde" på Skarpøya i Søgne.
Anne Sevrine Jensdatter Ospedalen er ane nr. 054 på slektslinje 001 på herværende slektsoppsett.

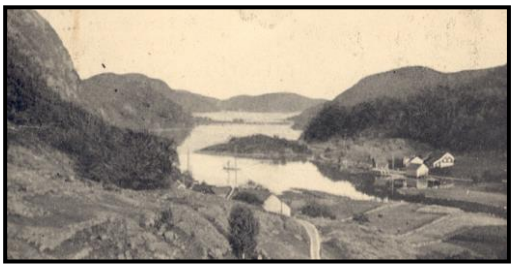

Innerst i Trysfjorden i Søgne ligger gården Try, men noen få hundre meter på høyre side lenger ut i fjorden, mellom Try og Frøyslandsstranda, ligger Ospedalen. Bildet et tatt like før første verdenskrig (1914-1918).

SLEKTSLINJE 004

001. Jon Monsen Lunde[15]. N.- 1563, pantsatte da 5 huder i gården Lunde i Søgne til Osmund Stenersen Rosfjord i Lyngdal - mot et lån på 41 1/2 daler. Jon var gift med **Anne Baardsdatter.** Familien bodde på Lunde i Søgne.

002. Baard Jonsen Lunde. Født ca. 1556. Død ca. 1630. Han var gift, men hustruens navn er ukjent. Han overtok odelsgården på Lunde i Søgne.

003. Jon Baardsen Lunde Dal. N.- 1624. Død 1636. Han var gift med **Asgjer Gundersdatter.** N.- 1611-1628.

Jon Baardsen Lunde overtok gården Dal, som fra før 1534 hadde vært i slektens eie. Han var bonde, oppsitter og selveier. Familien bodde på Dal, gnr. 54, løpenr. 170, i Søgne.

004. Guri Jonsdatter Dal. N.- 1650-1656 på Lone i Søgne. Hun var gift med **Knud Svendsen Lone.** Født ca. 1602. N.- 1647. Død etter 1656. Knud Svendsen var oppsitter og gårdbruker. Familien bodde på Lone, bnr. 7, løpenr. 201, i Søgne.

005. Signe Knudsdatter Lone. Født 1655. Død 1724. Hun var gift med **Peder Torbjørnsen Holmen[16].** Født 1659. Død 1730. Han var sønn til Torbjørn Pedersen Holmen (1614-1677) og hustru Kirsten Bjørnsdatter Frøysland (n.- 1651-1664).
Peder Torbjørnsen Holmen overtok i 1680-årene svigerforeldrenes eiendom på Lone, som han satt med til 1724. Han var bonde, oppsitter og selveier. Familien bodde på Lone, bnr. 7, løpenr. 201, i Søgne.

006. Torbjørn Pedersen Lone. Født 1686. Død etter 1750. Han var gift med **Maren Olsdatter Halia[17].** N.- 1712-1716. Død 1750. Hun var datter av Ole Mikaelsen Halia (-1726) og hustru Kirsten Albertsdatter Halia (1633-1726).
Torbjørn Pedersen var bonde, oppsitter og selveier, og satt med hjemmegården frem til 1750. Familien bodde på Lone, bnr. 7, løpenr. 201, i Søgne.

007. Hans Torbjørnsen Lone. Født 1712. Død 1788. Han ble i 1739 gift med **Adelus Rasmusdatter Greipstad[18].** Født ca. 1710. Død 1770.
Hans Torbjørnsen overtok hjemmebruket etter foreldrene, og satt med dette til 1770. Han var oppsitter og bonde. Familien bodde på Lone, bnr. 7, løpenr. 201, i Søgne.

008. Kirsten Hansdatter Lone. Født 1747. N.- 1774-1791. Hun ble i 1773 gift med **Knud Thorsen Monsøya.** Født ca. 1745. Død 1811.
Knud Thorsen var fisker, oppsitter og los Familien bodde på en festetomt i Vestre Ramshola på Monsøya i Søgne.

009. Rakel Kristine Knudsdatter Monsøya. Født 1781. N.- 1810-1820. Hun var gift med **Christen Mathias Torjusen Helvig.** Født 1790 i Vanse på Lista. Han var sønn til Torjus Christensen Helvig og hustru Sofie Jonsdatter, i Vanse. Christen Mathias var sjømann, og seilte som matros da han giftet seg til Ny-Hellesund. Familien bodde i Vestre Ramshola på Monsøya i Ny-Hellesund i Søgne.

010. Christian Christensen Monsøya. Født 1811. Død 1850, under lostjeneste utenfor Ny-Hellesund. Han ble i 1844 gift med **Anne Olene Bentsdatter Skarpøy.** Født 1818. Død 1903. Hun var datter av Bent Christian Olsen Skarpøy (1791-1830) og hustru Anne Severine Jensdatter Ospedalen (1794-1868).
Christian Christensen var los i Ny-Hellesund. Familien bodde i Vestre Ramshola på Monsøya i Ny-Hellesund.
Anne Olene Bentsdatter Skarpøy er ane nr. 055 på slektslinje 001 på herværende slektsoppsett.

SLUTTNOTE

[1] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 18. Stausland.** Udt. stau`slann. -- [Støfvislandt ASt. 87]. Stouffslanndt 1601. Støfftzland 1604.1/1. Støuffsland 1610. Støffsland 1630. Støfsland med Sangvor og Vdvoer 1668. Stovsland med Sangvand og Udvand (!) 1723.
Samme Navn er Stautland i Spind og i Finnaas, som heller ikke kjendes fra middelalderlige Kilder. Vel *Staursland, af staurr m., Stør, Pæl, om hvis Brug i Stedsnavne se Indl. S. 79. Her sigter Navnet til en lang Halvø, som dannes af en stor Krumning af Søgneelven. Jfr. det paa fl. St. forekommende Staurnes. Se Bd. XI S. 136. -- Underbrugene ere Øerne Songvaar og N. og S. Udvaar, om hvilke Navne se under GN. 91.

[2] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). Sognets Navn: **Søgne**. Udt. sø`ngne. Ældre Navneformer: Sygnu s. DN. I 232, 1344 Sognodaal DN. II 679, 1481 Sognedall DN. II 819, 1532 Sseygne s., Soognedal DN. VIII 838, 1548 Søgndals Prestegield St. S. Sognet benævnt efter det gamle Navn paa GN. 1, det opr. Kirkested. -- Egen Præst nævnt DN. I 232, 1344 Senere hørte Søgne under Oddernes, indtil det udskiltes som eget Præstegjeld ved Reskr. af 10/7 1604 (Norske RigsRegistr. IV S. 54). Søgne Kirke var derefter Hovedkirke, indtil i 1861 ny Hovedkirke blev opført paa Gaarden Lunde (GN. 71), hvorefter Søgne Kirke blev reduceret til Kapel. Gaardenes Navne:

Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 1. Præstegaarden.** Se Oplysningerne om Sognets Navn. -- a Syghnu, [Midhuus, til Miðhusa,] i Midhusum i Sygnu bø DN. I 231. 232, 1344. Sseygne DN. VIII 838, 1548. Søgnne 1601. 1630. Underbrug: Lundelij, Versdall, Kierckennes, Bygdens Eng, Smidelij Ødegaard og den gamle Ødegaard samt de 2 Udøer Helløer i Hellesund St. S. Søgne Præstegaard med Midhus, Berge og Sandwigen 1668. Underbrug Midhuus øde og Sangwigdahlen 1723. Sygna f., egentlig Navn paa Bygdens Hovedelv, Søgneelven, nær hvis Udløb Gaarden ligger. Om dette Navn se under GN. 91. -- Af Underbrugenes Navne er Midhus bevaret i Brugs-No. 3, Mehusmark. Om "Sangwigdahlen" jfr. GN. 23. "Versdall" kan være gammelt *Dvergsdalr; jfr. Randøsund GN. 96. De to Helløer ere Helløen ved Ny-Hellesund og GN. 1,2. Hellø kan være opr. *Helluøy, sms. med hella f., Helle, fladt Berg, hvilket Ord kunde sigte til en Landingsplads af en saadan Beskaffenhed (jfr. Laðhella). Saaledes er Helleøen ved Gamle-Hellesund i Høvaag forklaret (Bd. VIII S. 154). Da imidlertid en af disse to bekjendte Havne maa svare til den i to Sagaer nævnte Havn Helgasund (Fornm. s. VIII 328. 331. IX 38), b.9,s.47 turde Hell(e)øen, ialfald paa et af Stederne, være opstaaet af *Helgøy, den hellige Ø. En saadan Antagelse finder maaske for Ny-Hellesunds Vedkommende en Støtte i Meddelelsen om, at der paa GN. 1,2 skal have staaet et Kapel (se under "Nedlagt Kirke" ved Herredets Slutning); Kirker bleve jo ofte bygget paa Steder, som havde været Sæde for hedensk Gudsdyrkelse. Hellesund af Helgasund kan sammenlignes med Hellebost af Helgibólstaðr (rigtignok fra en anden Kant af Landet, N. Bergenhus og Romsdals Amter). For Helgøy skulde man vel nærmest vente en Nutidsform Helgøi; men Udtalen kan være paavirket af Navnet Hellesund. Peder Claussøn skriver Heliesund, Helliesund (Saml. Skrifter. Udg. af G. Storm. S. 307. 447); men denne Skrivemaade beror dog vel kun paa, at Forfatteren identificerer Ny-Hellesund med det gamle Helgasund ; den ikke meget yngre St. S. skriver Hellesund, Helløer.

[3] Slik beskrives herredene i Norge få år før unionsoppløsningen i 1905: **Søgne,** herred i Lister og Mandals amt, 239.83 km.^{2} med 3297 innbyggere og utgjør Søgne prestegjeld med Søgne og Greipstad sogne. Herredet ligger ved kysten mellom Kristiansand og Mandal, og kystlandskapet er sterkt innskåret av flere fjorder som Torvefjorden og Trysfjorden. I Trysfjorden var det på 1800-tallet flere skipsverft, og ved verftet på Røsstad ble det i løpet av 1890- årene bygd flere store skonnertskip; det kan nevnes Balder og Trysfjord. Utenfor kysten finner man flere bebodde øyer som Okse og Borøya. Av arealet utgjør 15,09 km.^{2} åker og eng, 185,24 km.^{2} er skog hvor furu og eik er blant de tresortene med størst utbredelse, 8,29 km.^{2} er ferskvann og resten av arealet består av øyer, fjell og myrer. De viktigste næringsveiene i bygda er jordbruk og fiskeri, og innen jordbruket er frugtavl og husdyrhold de viktigste. I herredet ligger Lister og Mandals amts landbrugsskole og en husmorskole. I Høllen, sydøst for bygdesenteret Lunde, finner man et lite bygdesenter med 92 innbyggere, hvor virksomheter innen skipsfart med rederier og skipsverft sysselsetter de fleste. I herredet ligger det flere sag- og møllebrug, en dør- og vindusfabrikk og ett meieri. Søgne sogn har svært gode kommunikasjonsmuligheter med nabodistriktene via dampskipsforbindelse og hovedveiforbindelse "den sørlandske kysthovedvei" til Kristiansand og Mandal, samt sideveiforbindelse til Øyslebø, Harkmark og Holum.

[4] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 83. Usland.** Udt. ű`slann. -- i Ufuaslande DN. VII 347, 1405 [i Vfuaslandhe] DN. VII 355, 1410 Vdland, Vtland DN. VII 548, 1522 [Uslandt ASt. 87]. Wßlanndt 1601. Vseland, Vsseland, Vsland 1610. Vdsland (øvre, nedre og vestre) 1604.$^1/_1$, $^1/_1$, $^1/_1$. Vdtzland 1630. Wdsland (ytre, Midhus og vestre) 1668. Utzland (de samme 3 Gaarde) 1723.
Heller ikke dette Navn kan forklares med fuld Sikkerhed. Der er dog overveiende Sandsynlighed for, at Ufuasland er at forstaa som *Ulfarsland, af det gamle Mandsnavn Ulfarr. Som antaget ved frg. GN. kan –l være faldet ud foran -f med Forlængelse af den foregaaende Vokal, og –r kan være forsvundet temmelig tidlig foran -s som ved Einstad i Ø. Gausdal, opr. *Einarsstaðir, men skr. a Æinæstadum allerede i 1331 (Bd. IV, 1 S. 188). Med Hensyn til den yderligere Sammendragning til Usland kan sammenlignes Hamsaas i Inderøen, i AB. skr. i Hamarsase, i DN. XI 779 c. 1550 Hamsaas. Paafaldende er, at Navnet udtales med Tostavelses-, ikke, som man nærmest skulde vente, med Enstavelsestone (jfr. t. Ex. Søgne GN. 8). Ulfarr er et gammelt germansk Navn. Det findes i Oldhøitydsk i Formen Wolfhar, Wolfar, i Dansk som Ulfer, hvoraf der findes dannet Stedsnavne (O. Nielsen S. 103), og i Svensk Ulvar, hvoraf ogsaa Stedsnavne. Ulfarr anføres i Landn. som Navn paa en

Landnaamsmand fra Haalogaland og paa en Landnaamsmands Fader, Ulfarr Fitjumskeggi (fra Fitjar paa Stord). I den senere MA. synes det i Norge kun at kjendes fra Telemarken, Vluar Gunnarson (DN. I 701, 1492 og Wlver
Ewindson (DN. XI 685, 1534. O. R. antager i PnSt. (S. 207 f.), at dette Navn vistnok forekommer i flere sms. norske Stedsnavne, uden at det bestemt kan paavises. Af de Navne, som nu begynde med Ulve-, synes Ulvestad i
Balestrand med temmelig stor Sandsynlighed at kunne henføres dertil. Paa Island forekommer det i flere sms. Stedsnavne.

[5] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). Sognets Navn: **Øislebø:** Udt. øi`slebø. Ældre Navneformer: Œyslubiar s., a Eyslobœ DN. VII 347, 1405 Eyslubiar s. DN. VII 355 c. 1410. a Øzlebø DN. IX 252, 1436 Ødløbø DN. VII 498, 1489 Ødleby DN. VII 548, 1522 Øslebø DN. VI 745, 1530 777, 1539. *Øyðslubœr; Sognet har Navn efter Kirkestedet (GN. 81). 1ste Led antages i NE. S. 303 at være Gen. af et Elvenavn Øyðsla, hvoraf der dog ikke synes at findes andre Spor. Isaafald maa dette have været det gamle Navn paa Høieelven (Høieaa), Tverelv fra Øst til Mandalselven, som falder i denne ved Kirken. Et Elvenavn Øyðsla maa være dannet af Verbet øyða, ødelægge; Ordet findes ikke i den gamle Literatur, men er bevaret i Folkesproget, Øydsla: Forødelse, Formindskelse. Et Par andre Elvenavne synes afledede paa samme Maade: Hasselelven i Rissen har vistnok opr. havt Navnet Herðsla, og Sendselvandet i Rødø indeholder maaske et Elvenavn Sendsl (se NE. S. 99. 209); desuden betyder Vermsl(a) f.: Kilde, som ikke fryser til om Vinteren (se Aasen). Mulig kommer dog Gaardnavnet Øislebø ikke af noget Elvenavn, men af et Fællesord *øyðsla f., det samme som Folkesprogets Øydsla, som kan have sigtet til Ødelæggelser, voldte af Mandalselven. Ifølge Helland (Norges Land og Folk. X, 1 S. 135) stiger nemlig denne Elv i Flomtiden paa sine Steder betydeligt, mest mellem Haddeland og Nome, altsaa omkring Øislebø, hvor den i Flom faar flerdobbelt Bredde. For denne Forklaring kan tale, at Gaarden ikke ligger ved Høieelven, men paa Vestsiden af Mandalselven. Om 2det Led bœr se Indl. S. 47. -- Laudal og Øislebø Sogne udgjorde tidligere ét Herred, som deltes efter Resol. af 9/2 1898; i Øislebø bibeholdtes de gamle Matrikelnumre.

[6] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 54. Dal.** Udt. dal. -- Dall 1601. 1604.$^{1}/_{2}$. 1630. 1668. Dahl 1723.
*Dalr m.; se Indl. S. 47. b.9,s.55

[7] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 71. Lunde.** Udt. lu`nne. -- Lunde 1601. Lunde østre og vestre 1604.1/1, 1/1. Lunde 1630. Øster og Vester Lunde, hver med b.9,s.57 1/2 Haffuelien 1668. Øster Lunde med 1/2 Hagelie og Wester Lunde med 1/2 Hagelie og 1/2 Oxen 1723. *Lundar, Flt. af lundr m., Lund (Indl. S. 66), eller maaske
*Lundi, Dat. Ent. af samme Ord. -- Oxen er GN. 26.

[8] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 69. Lone.** Udt. ló`ne. -- i Lone, Lonum DN. VI 810, 1553 Loennaa 1601. Loenne 1604.1/1. Lonne 1610. Loene 1630. Loene med Tag, Præsthus og Knollen 1668. Lohne (Pl. Tag, Knollen og Præsthuus) 1723. Lónar, Flt. af lón f., dyb Bæk med svag Strøm, mindre Udvidelse i Bæk og Elv, og Lóni, Dat. Ent. af samme Ord; begge Former findes i den ældste Kilde. Med Hensyn til Formen Lóni kan bemærkes, at Stedsnavne af Hunkjøn undertiden bøies som Intetkjønsord (se S. B. i Arkiv f. nord. filol. VII S. 262 ff.). I det Nordenfjeldske findes Ordet nu tildels brugt som Intetkjønsord (Indl. S. 66). -- Præsthus har maaske i den første Tid efter 1604 været Sognepræstens Bolig.

[9] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 22. Skarpøen.** Udt. ska`rpøia. -- Scharpøen 1668 (da Underbrug til GN. 20. 23). Skarpøe 1723 (ligesaa). Skarp, om Jordbunden: mager.

[10] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 28. Eig.** Udt. *eig.* -- [Egh ASt. 167]. Eeg 1601. Eeg østre og vestre 1604. $^{1}/_{1}$, $^{1}/_{1}$. Eig 1610. Eg 1630. Vester og Øster Egh 1668. Wester og Øster Eeg (under begge Underbruget Torwe) 1723.
*Eik f., Trænavnet, brugt som Gaardnavn (Indl. S. 48). I Matrikelen af 1905 skr. Eik.

[11] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 49. Ospedalen.** Udt. å`sspedalen. -- Aaspedall 1668. 1723. Af Trænavnet ǫsp, nu Osp, Asp, eller maaske af et deraf afledet Elvenavn Aspa (*Ǫspudalr), da der
er en Bæk i Nærheden; jfr. Aspesæter i Sogndal, Sogn, skr. Auspusætir DN. XII 152, 1407

[12] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 56. Eigestøl.** Udt. ei`gestøl. -- Egestøll 1601. 1604.$^{1}/_{2}$. 1630. Egistølle 1610. Eggestøell 1668. Eegestøll 1723.
*Eiki(s)stọðull; af eiki n., Sted, bevoxet, med Egetræer (Indl. S. 48), og stọðull (Indl. S. 80).

[13] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 21. Monsøen.** Udt. må`nsøia. Af Mandsnavnet Mons (Magnus).

[14] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 29. Leire.** Udt. lei`re. -- Lierre 1601. Lerre 1604.1/1. Leere 1630. 1668. Lejre 1723.
*Leirr m., Ler, leret Jordsmon; Formen er den gamle Dativform; jfr. frg. Navn. Kunde dog være leira f., leret Strækning, i ubestemt Entalsform.

[15] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 71. Lunde.** Udt. lu`nne. -- Lunde 1601. Lunde østre og vestre 1604.1/1, 1/1. Lunde 1630. Øster og Vester Lunde, hver med b.9,s.57 1/2 Haffuelien 1668. Øster Lunde med 1/2 Hagelie og Wester Lunde med 1/2 Hagelie og 1/2 Oxen 1723. *Lundar, Flt. af lundr m., Lund (Indl. S. 66), eller maaske
*Lundi, Dat. Ent. af samme Ord. -- Oxen er GN. 26.

[16] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 51. Holmen.** Udt. hå´lmen. Gaarden ligger ikke paa nogen Ø, og Navnet maa altsaa have en af de andre i Indl. S. 56 under holmr anførte Betydninger. Forfatterens tilleggskommentar: Gården het i gammel tid Sandnes og ble skrevet Sandnæs i 1668 og 1723. Geografisk og topografisk sett er vel Sandnes et mer riktig navn enn Holmen. Stedsnavnet Sandnes kan komme av sammensetningen av ordene sand og nes. I dette tilfellet er vel det korrekte, siden selve gården ligger på et nes som stikker ut i den innerste delen av Trysfjorden.

[17] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 71, bnr. 42. Halien.** Udt. hä`lía. Underbrug 1668. 1723; se under Gaards-No. Af Hage m., indhegnet Jordstykke, Havnegang. Jfr. GN. 110,8.

[18] Fra O. Ryhgs "Norske Gaardnavne" (Kristiania 1912). **Gnr. 78. Greipstad.** Udt. grei`psta. -- Se Oplysningerne om Sognets Navn. -- Grebstadt 1601. 1604 (østre og vestre).1/1, 1/1. 1630. Øster og Vester Grebstad 1668. 1723. Greipsstaðir; sms. med det i MA. alm. brugte Mandsnavn Greipr, som findes indgaaet i mange Stedsnavne. Se PnSt. S. 93.